

Л. І. Лушнай,

Національний університет «Острозька академія», м. Остроз

ДО ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті проаналізовано чинники і фактори, які сприяють досягненню високого результату у вивченні іноземної мови і допомагають студенту ефективно організувати процес самостійної роботи над мовою.

Ключові слова: іноземна мова, самостійна робота, ефективне вивчення, мовні навички.

В статье проанализированы факторы, которые способствуют достижению высокого результата в изучении иностранных языков и помогают эффективно организовать самостоятельную работу студента над изучением иностранного языка.

Ключевые слова: иностранный язык, самостоятельная работа, эффективное обучение, языковые навыки.

The article deals with the factors that contribute greatly into achieving success in learning foreign languages and help students to organize their studies in an effective way.

Key words: foreign language, independent work, effective learning, language skills.

Велика кількість наукових праць з методики навчання іноземних мов (далі ІМ) присвячена методам ефективного і результативного викладання, спрямованим на формування у студентів мовної та мовленнєвої компетентності високого рівня. Ці праці адресовані викладачам і пропонують рекомендації та поради стосовно організації процесу навчання і застосування ефективних прийомів та методів. Проте, центральною фігурою цього процесу є людина, яка навчається, тобто студент (учень, слухач мовних курсів). Від того як студент організує себе і свою роботу над вивченням ІМ залежить кінцевий результат. Питання як організувати студенту роботу над вивченням ІМ – як побудувати своє навчання, як самостійно працювати над мовним матеріалом, які особистісні риси розвивати, щоб досягти успіху у вивченні ІМ – є не менш важливим, ніж сама методика навчання ІМ. Цій важливій проблемі присвячені праці відомої угорської перекладачки-поліглота Като Ломб «Як я вивчаю мови» та «Гармонія Вавилону (інтерв'ю з відомими поліглотами Європи)».

Като Ломб (08.02.1909 – 09.06.2003) – відома угорська перекладачка, письменниця і одна з перших перекладачів-синхроністів у світі. Широко відома у лінгвістичних колах завдяки своїм здібностям у галузі вивчення мов. Вона вільно говорила, читала і писала на англійській, російській, французькій та німецькій мовах; говорила і розуміла італійську, іспанську, японську, китайську та польську; зі словником читала на болгарській, данській, румунській, словацькій, українській та польській мовах. У віці 90 років Като почала вивчати іврит і планувала вивчати арабську мову.

Хімік за освітою, уже в молоді роки Като зацікавилася вивченням іноземних мов, що стало справою її життя. Увагу привертає той факт, що більшістю мов перекладачка оволоділа працюючи з підручниками та художньою літературою на мові, яку в певний період життя вивчала. Відомі слова К. Ломб – «Ми вивчаємо мови тому, що мова – це єдине, що корисно вивчити, навіть погано», варто запам'ятати всім, хто цікавиться вивченням мов [1].

У своїй відомій праці «Як я вивчаю мови» авторка наголошує, що вивчення мови – це будівництво і цікава подорож. А мову К. Ломб порівнює з собором. Вивчаючи іноземну мову, ми відбудовуємо цей собор для себе в процесі пізнання лексики, граматики, стилістики, особливостей мови. Вивчення ІМ – це також і духовна діяльність. Через оволодіння ІМ, ми відкриваємо для себе іншу культуру, долучаємося до її надбань і цінностей. Вивчення ІМ може стати для людини джерелом невичерпної радості, яка складається і з наполегливої праці, і з задоволення від відкриття і пізнання унікальних особливостей, притаманних кожній мові.

Свою працю «Як я вивчаю мови» К. Ломб адресує людям, які цікавляться вивченням іноземних мов і ставлять собі за мету оволодіти декількома мовами. *В центрі уваги – доросла людина, яка серйозно цікавиться вивченням мов і йде цим захоплюючим і радісним шляхом впродовж життя.* Практичні поради людини, яка знала 16 мов є корисними і для людей, які вивчають мови як хобі, і для студентів, які вивчають іноземні мови на філологічних факультетах і здобувають кваліфікацію перекладачів, викладачів іноземних мов. Авторка зазначає, що хоча, як показують дослідження, з віком темпи засвоєння ІМ дещо уповільнюються, порівняно з молодим віком (і особливо періодом дитинства), проте, досягнути за більш тривалий період, результати такі ж самі стійкі, як і в молодшому віці.

Чарівної фрази «Сезам, відкрийся!» для вивчення ІМ (і взагалі для знання) не існує, стверджує, виходячи зі свого багатого досвіду, К. Ломб. З забуванням можна боротися тільки повторенням. Щодо можливості чи неможливості оволодіти ІМ, ми робимо висновок, виходячи з наших суб'єктивних уявлень. І все-таки за чверть століття вивчення ІМ було для авторки не важкою ношею, а невичерпним джерелом радості [1].

Сама Като Ломб почала вивчати англійську в 1933 році, почавши з читання одного з романів Дж. Голсуорсі. За тиждень, пише авторка, вона почала розуміти про що йде мова, а за два місяці вже насолоджувалася текстом. Вивчення російської мови почалося також з читання оригінального тексту – це був сентиментальний роман видавництва 1910 року, забутий кимось у готелі і знайдений Като. Зрозуміти текст допомагав російсько-англійський словник, куплений раніше в букністичній крамниці. Цей текст забрав чимало часу і сил, і пізніше вона знала напам'ять цілі сторінки. А уже в 1943 році, сидячи у бомбосховищі під час авіаційних бомбардувань Будапешту, Като читала книгу «Мертві душі» М. Гоголя, сторінки якої були вклеєні в том угорської енциклопедії для маскування. Працюючи з оригінальними іноземними текстами, Като «вираховувала» за їх допомогою граматичну систему мови, що ставало базою для подальшого вдосконалення мови [1].

К. Ломб більшу частину свого життя працювала перекладачем-синхроністом, але мала також і викладацький досвід – викладала російську мову для майбутніх інженерів. Навчання було побудоване на спеціальних знаннях і спеціальних інтересах, те, що зараз ми називаємо – іноземна мова для професійних цілей. Система читання спеціальних текстів, розроблена К. Ломб та її колегами, широко застосовувалася у вищих навчальних закладах Угорщини і давала високі результати.

Вибирати для читання іноземною мовою потрібно такі книги, які є цікаві саме вам. Чим повніше книги задовольняють вашу цікавість, тим менше енергії витрачається на подолання такої «мертвої точки» як самодисципліна. Читати книги іноземною мовою потрібно з самих перших кроків вивчення мови.

Читання іноземних текстів К. Ломб радить розділити на два етапи – на першому етапі потрібно читати з мінімальним використанням словника, намагаючись зрозуміти текст в основному, спираючись на свої активні знання з мови; на дру-

гому етапі приділяти увагу деталям і використовувати того, що ми просуваємося вперед і у нас виходить. Це відчуття є основою для розвитку необхідної і корисної звички читати іноземні тексти, без якої успішне оволодіння іноземною мовою неможливе. Головним є вміння не впадати в розпач, не складати руки, коли ми попадаємо у недружелюбну атмосферу іноземного тексту, наголошує авторка.

Основним принципом вивчення ІМ є повторення моделей або зразків. Англійською мовою лінгвісти називають такі зразки *patterns*. К. Ломб користується власною робочою назвою – колодки або шаблони. Для їх автоматичного засвоєння потрібно багаточисельне повторення – саме таке повторення забезпечує книга, читання різних текстів іноземною мовою. За допомогою читання книг іноземною мовою створюється «мовний мікроклімат», який є необхідним для успішного оволодіння мовою. Ми знаємо важливість створення такого мікроклімату і читаючи тексти іноземною мовою ми, певною мірою, самі створюємо його [1].

Роль читання у вивченні ІМ неможливо переоцінити, і К. Ломб переконливо показала це на власному прикладі. Читати потрібно хоча би тому, наголошує авторка, що книга пропонує нам знання у цікавій і захоплюючій формі. Людина інстинктивно шукає приємного і намагається уникати протилежного. Саме тому зазубрювання кожного дня 20-30 іноземних слів, або фраз, а також опрацювання граматичних правил, які пояснив викладач, задовольнить наше почуття обов'язку, але навряд чи стане джерелом радості. А радість – це саме той стан, який є необхідним у процесі нелегкої праці вивчення ІМ. Книга є самим надійним носієм ІМ, який не тільки навчає нас граматики, але є також і цінним джерелом поповнення словникового запасу і вивчення іноземної лексики взагалі.

Набуття словникового запасу в дорослому віці має особливості, які необхідно враховувати у процесі вивчення ІМ. Автоматичність запам'ятовування, притаманна дітям, у дорослих майже не працює, а логічність мислення, характерна для зрілого віку, мало допомагає у вивченні іноземної лексики. Більшість слів і фраз, які використовують дорослі люди у своєму мовленні, прийшли до них з книг, а не зі словників, підручників, чи занять з викладачами, стверджує К. Ломб [1].

Працюючи над поповненням словникового запасу, К. Ломб радить враховувати дві важливі речі. По-перше, запам'ятовувати слова в контексті, по-друге, обов'язково складати свій словник. Щодо першого правила питань не виникає – ми всі усвідомлюємо визначальну роль контексту. Щодо другої практичної рекомендації, К. Ломб пояснює користь укладання такого словника. Кожне вписане до такого словника слово пов'язане з певним моментом нашої діяльності, нашими особистісними враженнями. Занотовуючи слово, фразу, речення до нашого власного словника ми вписуємо їх у контекст нашого Я, полегшуючи у такий спосіб можливість їх згадати у потрібний момент – ми фіксуємо обставини, за яких зустріли це слово, час, події, що відбувалися у цей час, а іноді навіть настрої, у якому ми перебували, опрацюючи це слово [1].

Людину, яка серйозно вивчає мови цікавить які особистісні риси та якості, а також які головні чинники допомагають досягти високих результатів у вивченні ІМ. Шведські дослідники розробили опитувальник, метою якого було відтворити модель студента-поліглота, або іншими словами, набір необхідних якостей, що властиві людям, які володіють декількома мовами і для яких вивчення іноземних мов є справою життя. Англійською мовою це питання звучить коротше і влучніше – *what makes the good language learner?* Учасникам опитування пропонували оцінити свої власні якості і навички за 5-бальною шкалою, де А дорівнювало 5 балам (найвищий рівень), а F означало відсутність певної якості (failed).

Лише одна четверта опитуваних поставили собі найвищий бал за відмінну пам'ять; 51% вважали, що мали відмінну здібність до імітування звуків ІМ; 31% поставили собі відмінно за здатність імітувати інтонації ІМ. На питання – що є найнеобхіднішим для успішного вивчення ІМ? – 91% опитуваних відповіли – мотивація. На питання – що є важливішим для успішного вивчення ІМ – формальне (тобто організоване у навчальному закладі) навчання чи постійна залученість у мову? – 66% опитуваних віддали найвищі бали формальному навчанню і 95% визнали визначальним чинником постійну залученість у ІМ (читання текстів, перегляд фільмів, відвідування лекцій, спілкування з носіями мови, подорожі тощо) [2].

К. Ломб також наводить перелік особистісних якостей, завдяки яким людина досягає успіху у вивченні іноземних мов. Розглянемо і прокоментуємо цей список:

- цікавість до мов і до життя (це є базовий момент, на якому будується весь процес вивчення ІМ);
- грайливість (сама К. Ломб пише, що вона завжди якби гралася з мовами і це допомагало зробити сам процес вивчення привабливішим, захоплюючим, радісним і веселим);
- оптимізм (ця риса є необхідною для успішного виконання будь-якої творчої діяльності, а вивчення мови – це творчість);
- живий темперамент і бажання обговорювати різноманітні теми (якщо нам цікаве життя як таке, ми не байдужі до багатьох його сфер – це значить, що ми завжди маємо про що сказати і про що запитати, ми готові і до діалогу або дискусії і до монологу, який допоможе нам поділитися тим що ми знаємо з іншими);
- здатність знайти і відчувти задоволення від самого процесу вивчення мови (це є важливий момент, бо разом з навичками самодисципліни ця здатність додає радості, відчуття успіху і постійного прогресу, оживляє і наповнює енергією та позитивом нелегку працю);
- сміливість застосовувати здобуті знання у живому спілкуванні (не боятися робити помилки і усвідомлювати, що саме через виправлення помилок набувається мовна і мовленнєва компетентність, шліфуються і вдосконалюються всі навички і вміння);
- спостережливість (пов'язана з допитливістю, що є необхідним у процесі будь-якого знайомства і дослідження, а вивчення ІМ – це знайомство, дослідження і засвоєння);
- відсутність марнославства і зверхності (ця якість забезпечує бажання і здатність висловлюватися, читати, пізнавати, запитувати, шукати відповіді, адже чим більше ми навчаємося, тим глибше розуміємо, як багато ми не знаємо);
- гнучкість (здатність відчувати мову, бути відкритими, приймати і застосовувати різні способи вираження і відображення реальності, які існують у різних мовах);
- толерантність до невизначеності (процес вивчення ІМ є складним і успіх приходить завжди як результат важкої і тривалої роботи).

Наступні риси ми просто перерахуємо, оскільки вони деталізують вищевказані і не потребують детальних коментарів:

- любов до читання;
- відкритість до інших культур;
- відкритість до людей;
- задоволення від вирішення складних завдань.

Свій цінний і багатий досвід вивчення ІМ К. Ломб узагальнила у десяти заповідях для тих, хто серйозно і посправньому хоче вивчати ІМ:

1. Вивчай мову кожного дня. Якщо зовсім немає часу, то хоча би 10 хвилин. Найкращий час для занять ІМ – ранок.
 2. Якщо бажання вивчати мову дуже швидко слабне, не примушуй себе, але й не полишай розпочате. Придумай якусь іншу форму – відклади книгу і послухай радіо, залиш поки вправи з підручника і переглянь словник і т.п.
 3. Ніколи не зазубрюй і не заучуй нічого окремо, у відриві від контексту.
 4. Занотовуй поза чергою і запам'ятовуй «готові фрази», які можна використовувати у максимальній кількості випадків.
 5. Намагайся подумки перекладати все, що тільки можна: рекламне табло, що промайнуло, надпис на афіші, уривки розмов. Це завжди відпочинок, навіть, для втомленої голови.
 6. Заучувати напам'ять варто тільки те, що виправлено викладачем. Не варто перечитувати власні не виправлені вправи; коли багато разів читаєш не виправлений текст, мимоволі запам'ятовуєш його з усіма можливими помилками. Якщо вивчаєш мову один, то заучуй лише стовідсотково правильне.
 7. Сталі фрази, ідіоми запам'ятовуй у першій особі однини – наприклад, I am only pulling your leg.
 8. Іноземна мова – це фортеця, штурмувати яку потрібно з усіх боків одночасно – читати газети, слухати радіо, дивитися недубльовані фільми, відвідувати лекції на іноземній мові, опрацьовувати підручник, листуватися і зустрічатися з носіями мови.
 9. Не бійся говорити, не бійся можливих помилок, а проси, щоб їх виправляли. І, головне, не впадай у розпач і не ображайся, коли тебе виправляють.
 10. Будь твердо переконаним і впевненим, що ти досягнеш своєї мети і у тебе сильна воля і прекрасні здібності до мов. Якщо вже втратив віру і наснагу, то думай, що ти просто достатньо розумна людина, щоб оволодіти такою милою, як іноземна мова. А якщо матеріал все-таки опирається, то свари підручники, бо їх немає ідеальних, і свари словники, бо їх немає вичерпних; можеш сварити і мову, бо всі мови важкі, а найважча – твоя рідна мова. І справа піде! [1].
- Таким чином, аналіз двох відомих праць К. Ломб дозволяє нам зробити висновок, що визначальними чинниками, які забезпечують успіх в оволодінні іноземними мовами є, насамперед, висока мотивація студента, вміння організувати систематичну самостійну роботу над мовним матеріалом, застосовуючи всі доступні можливості і джерела, наполегливість і позитивний, оптимістичний підхід, а також усвідомлення власної відповідальності за результат.

Література:

1. Ломб Като. Как я изучаю языки. – Режим доступу : http://royallib.com/book/lomb_kato/kak_ya_izuchayu_yaziki.html
2. Lomb Kato. Harmony of Babel. Profiles of famous polyglots of Europe. – Режим доступу : http://www.tesl-ej.org/pdf/ej66/TESL-EJ_HarmonyOfBabel.pdf